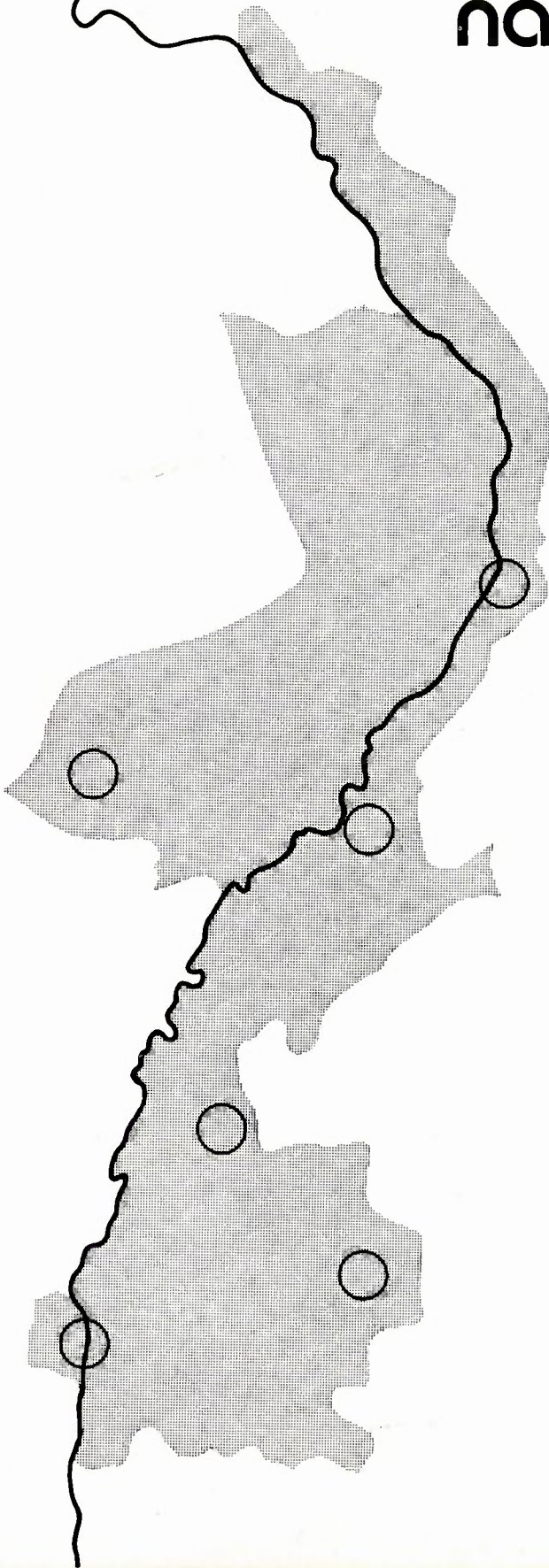

natuurhistorisch maandblad

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap
in Limburg

MAASTRICHT, maart 1978

REDACTIERAAD: mevr. drs. F.N. Dingemans-Bakels;
H.P.M. Hillegers; J.A.M. Heerkens Thijssen; dr. P.J. van Nieuwenhoven (wnd. hoofdredacteur); W. Ogg; drs. A.W.F. Meijer.
Redactie-adres: Bosquetplein 7 Maastricht (tel. 043-13671).

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellen van Maandbladen te zenden aan administratie Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, p/a Bosquetplein 7, Maastricht; tel. 043-13671.

Afzonderlijke nummers voor niet-leden *f* 2,50, voor leden *f* 1,75; dubbelnummers *f* 4,- resp. *f* 3,-
Auteursrechten voorbehouden.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP

Voorzitter: Dr. P. J. v. Nieuwenhoven,
Trianonstraat 13, Maastricht. Tel. 043-18897

Secretaris: H.P.A.J. Gilissen.
Rector Thijssenstraat 9, Geulle. Tel. 04461-1179

Penningmeester: J.G.H. Schoenmaeckers, Johan Frisostraat 4,
Cadier en Keer. Giro 103 6366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, Maastricht.

Lidmaatschap: m.i.v. 1 januari 1977 *f* 25,- per jaar (tevens gezinscontributie); Jeugdleden t/m 17 jaar *f* 7,50. Het maandblad wordt aan alle leden gratis toegezonden.

Litho's en Druk:
Stereo+Grafia, Maastricht.

INHOUD

	Pag.
- De Vogelstructuurgroep ontstaan en structuur	29
- Het Waarnemingsarchief	29
- De Waarnemingskaart	39
- Het Broedvogelonderzoek	40
- Verwerking van veldwaarnemingen	44
- Onderzoek aan de Kwartel in Nederland	47
- De najaarstrek van de vogels in Limburg	49
- Onderzoek aan de Kraanvogels in Zuid-Nederland	51
- Werkgroep Waterwild-tellingen	51
- (Winter-)stootvogel-telling	53
- Onderzoek grote gele Kwikstaart en IJsvogel	53
- Onderzoek Grauwe Gors	54
- Fenologie onderzoek	55
- Boekbespreking	56
- Aankondiging maandverdagderingen	omslag III
- Aankondiging van de excursies en andere activiteiten	omslag III
- Werkgroep Natura	omslag III
- Volkshogeschool Valkenburg	omslag III

DE VOGELSTUDIEGROEP: ONTSTAAN EN STRUCTUUR

In januari 1975 werd door het Natuurhistorisch Genootschap onder de leden een enquête gehouden over de bestaande activiteiten en interesses. Dit resulteerde daarin, dat op 20 maart 1976 door H. Gilissen en een twintigtal geïnteresseerden voor het onderdeel ornithologie de basis werd gelegd voor de oprichting van een Vogelstudiegroep.

Nu, begin 1978, is het inmiddels een goed functionerende vereniging, onder supervisie van het Natuurhistorisch Genootschap, met ruim 70 leden, een aantal dat overigens gestaag groeit.

Het doel van de Vogelstudiegroep is, het stimuleren van het vogelonderzoek in Limburg, het samenstellen van een nieuwe Avifauna (aansluitend op P.A. Hens 1963), en het samenwerken met floristische, herpetologische, entomologische en andere onderzoeken.

De groep bestaat uit een voorbereidingsgroep (voorzitter, secretaris en penningmeester), een stuurgroep gevormd door de coördinatoren van lopende onderzoeken, en de leden. Een ieder die actief mee wil werken aan de beoogde doelstellingen is hierbinnen van harte welkom.

Vlak voor elk seizoen (maart, juni, september en december) is er een algemene ledenvergadering in de Stadsschouwburg te Sittard, waar de activiteiten van de afgelopen periode besproken worden, en de nieuwe activiteiten worden voorbereid.

In het navolgende deel van dit nummer worden de activiteiten van de groep verder toegelicht.

Vorbereidingsgroep:

Voorzitter: H. Gilissen,
Rect. Thijssenstraat 9,
tel. 04461-1179,
óf

Vogelstudiegroep

foto: P. de Win

Natuurhistorisch Genootschap,
Bosquetplein 7, Maastricht, tel. 043-13671.

Secretaris:

W. Vergoossen, Brugweg 20, Pey - Echt.

Penningmeester:

C. Bakker St. Joosterbaan 24,
St Joost.

Voorlopige Stuurgroep:

H. Gilissen

W. Vergoossen

W. v.d. Coelen, Somyasingel 215, Meerssen.

G. Dunnewold, Palestinastraat 220, Heerlen.

T. Joosten, Schelsberg 109, Heerlen.

F. Hustings, Sweelinckstraat 14, Heerlen.

G. Peters, M. Magdalenastraat 1, Ohé en Laak.

HET WAARNEMINGSARCHIEF

In 1976 heeft de Vogelstudiegroep een begin gemaakt met het verzamelen van vogelwaarnemingen uit Limburg en de aangrenzende gebieden. Het is de bedoeling dat mensen, die waarnemingen doen, de belangrijke gegevens opsturen naar de waarnemingssecretaris (W. Ganzevles).

Tot nu toe werden ongeveer 1800 waarnemingskaarten ingestuurd, die plusminus 5500 waarnemingen bevatten, verdeeld over 217 soorten en ondersoorten, verwilderde en/of ontsnapte soorten niet meegerekend.

Tevens is een begin gemaakt met literatuuronderzoek.

De binnengekomen gegevens worden verwerkt op aparte kaarten.

Voor de verschillende soorten waarnemingen worden ook verschillend gekleurde kaarten gebruikt. Op de witte de "gewone" waarnemingen, op de rode de broedgegevens, op de blauwe ringgegevens en op de gele waarnemingen, die betrekking hebben op gedrag (bijv.: bij Waterhoentjes voeren de jongen van het eerste broedsel vaak de jongen uit het tweede).

Uiteindelijk zal uit de gegevens (het moeten er vele tienduizenden worden) de Avifauna van Limburg samengesteld worden, als vervolg op de Avifauna van P.A. Hens 1963. De verschijningsdatum hiervan zal in 1985 liggen.

Uit de gegevens wordt o.a. de status van een vogel bepaald (broedvogel, doortrekker, wintergast, en in welk aantal). Als voorbeeld de voorjaars trek van de Rode Wouw in 1976 in Limburg. De waarnemingen die tot nu toe binnenkwamen zijn als volgt:

- 2 - 3 - 1 ex. Echt (W. Vergoossen);
- 22 - 3 - 1 ex. Echt (A. Broen/W. Vergoossen);
- 9 - 4 - 1 ex. Echt (A. Broen);
- 25 - 4 - 2 ex. De Hamert, Bergen (Van Nieuwenhoven);
- 2 - 5 - 5 ex. Ubachsberg (F. Hustings/Van Nuys);
- begin 5 - 2 ex. Mechelen, Wittem (Conen/Blankevoort);
- 6 - 5 - 2 ex. Voerendaal (Conen/Blankevoort);
- 12 - 5 - 1 ex. Voerendaal (T. Joosten).

Deze waarnemingen vertellen ons dat de Rode Wouw in Limburg een regelmatige doortrekker is in zeer klein aantal (1 - 10 ex.). Het is echter heel goed

Waterhoentje met jong

foto: van Nieuwenhoven

mogelijk dat, als alle waarnemingen van de Rode Wouw doorgegeven zouden worden, deze een doortrekker in klein aantal (10 - 50 ex.) blijkt te zijn. Dat geldt natuurlijk ook voor andere soorten.

Het is daarom ook noodzakelijk dat alle belangrijke en interessante waarnemingen worden doorgegeven. Om een ieder een idee te geven wat voor waarnemingen MINIMAAL ingestuurd dienen te worden, is navolgende lijst samengesteld.

Deze impliceert niet, dat meer algemeen voorkomende vogelsoorten onbelangrijk zijn. ELKE waarneming is in principe welkom en bruikbaar.

Toelichting:

- De genoemde aantallen zijn slechts richtlijnen.
- Onder **totalen** wordt verstaan: groepen, of de som van een aantal individuen die op een bepaald tijdstip in een bepaald gebied worden waargenomen.
- In de kolommen (alle, winter, trek, zomer, broed) achter de soortnaam is aangegeven naar welke waarnemingen onze interesse minimaal uitgaat.

- a.) ALLE: staat er een x in deze kolom, dan betekent dat, dat alle waarnemingen van de erbij staande soort(en) ingestuurd dienen te worden.
- b.) WINTER: staat er een x in deze kolom, dan dienen alle waarnemingen uit de winterperiode (deze periode is nader toegelicht onder "bijzonderheden") ingestuurd te worden.
- c.) TREK: deze kolom heeft betrekking op waarnemingen van zowel voorjaars- als najaarstrek (ook deze staan toegelicht onder "bijzonderheden").
- d.) ZOMER: staat er een x in deze kolom, dan

dienen alle waarnemingen uit de zomerperiode (deze periode is nader toegelicht onder "bijzonderheden") ingestuurd te worden.

– X in deze kolom betekent: iedere waarneming van een broedgeval (of poging) van de betreffende soort insturen. In enkele gevallen kan volstaan worden met een telling per gebied (bijv.: nachtegaal).

– O in deze kolom betekent: de soort is opgenomen in het broedvogelonderzoek.

Zie hiervoor de toelichting in de paragraaf "Broedvogelonderzoek".

Winterse gasten op de Maas te Maastricht

foto: van Nieuwenhoven

Soortnaam	alle	winter	trek	zomer	broed	Bijzonderheden
1. Alle zeeduikersoorten	x					
2. Fuut (<i>Podiceps cristatus</i>)		x			x	Van winter zeker concentraties
3. Alle andere futensoorten	x					
4. Alle Pijlstormvogel- en Stormvogelsoorten, en Jan-van Gent (<i>Sula bassana</i>)	x					
5. Alle Aalscholversoorten	x					
6. Blauwe reiger (<i>Ardea cinerea</i>)		x		x	x	Van winter en zomer zeker concentraties
7. Alle andere Reigersoorten en Roerdomp (<i>Botaurus stellaris</i>)	x					
8. Alle ooievaarsoorten, Flamingo (<i>Phoenicopterus ruber</i>), Zwarte ibis (<i>Plegadis falcinellus</i>) en Lepelaar (<i>Platalea leucorodia</i>)	x					
9. Alle ganzensoorten	x					Indien mogelijk ondersoorten en/of ad./juv. verhouding vermelden; bij trek tevens tijd en vlieg-richting; ook niet 100% gedetermineerde soorten insturen.
10. Knobbelzwaan (<i>Cygnus olor</i>)		x	x		x	Van winter zeker concentraties; ad./juv. verhouding vermelden; van trek alle waarnemingen.
11. Alle andere zwanensoorten	x					Ad./juv. verhouding vermelden indien mogelijk
12. Wilde eend (<i>Anas platyrhynchos</i>)		x			o	Van winter zeker concentraties; telresultaten per gebied
13. Alle andere eendensoorten	x					Evt. ♂/♀ verhouding
14. Buizerd (<i>Buteo buteo</i>)		x	x		o	Van winter zeker telresultaten per gebied; van trek alle waarnemingen.
15. Torenvalk (<i>Falco tinnunculus</i>)		x	x	x	o	Van winter en zomer zeker concentraties (bij muizenplagen e.d.) telresultaten per gebied; ook negatieve gegevens; van trek alle waarnemingen.
16. Alle andere Roofvogelsoorten	x					Bij trek tijd en richting vermelden
17. Patrijs (<i>Perdix perdix</i>)					o	
18. Fazant (<i>Phasianus colchicus</i>)					o	
19. Alle andere hoender- en patrijsoorten, Kwartel (<i>Coturnix coturnix</i>) en Kraanvogel (<i>Grus grus</i>)	x					Zie Kwartel- en Kraanvogel-onderzoek elders in dit art.
20. Waterhoen (<i>Gallinula chloropus</i>)		x			o	Van winter zeker telresultaten per gebied

Soortnaam	alle	winter	trek	zomer	broed
21. Meerkoet (<i>Fulica atra</i>)		x			o
22. Alle andere ral- en bleshoendersoorten en trap- pen (<i>Otididae</i>)	x				
23. Kievit (<i>Vanellus vanellus</i>)		x	x		o
24. Watersnip (<i>Gallinago gallinago</i>)		x	x		x
25. Oeverloper (<i>Tringa hypoleucos</i>)		x	x	x	x
26. Alle andere plevier-, ruiter; grutto-, wulp-, snip-, strandloper-, kluut-, en franjepootsoorten, benevens Scholekster (<i>Haematopus ostralegus</i>), Griel (<i>Burhinus oedicnemus</i>), Renvogel (<i>Cursorius cursor</i>) en Vorkstaart- plevieren (<i>Glareola</i>)	x				
27. Alle soorten jagers	x				
28. Kokmeeuw (<i>Larus ridibundus</i>)		x			o
29. Alle andere meeuwen- soorten	x				
30. Alle sternsoorten	x				
31. Alle alksoorten	x				
32. Alle zandhoendersoorten	x				
33. Holenduif (<i>Columba oenas</i>)		x	x		o
34. Houtduif (<i>Columba palumbus</i>)		x	x		o
35. Tortelduif (<i>Streptopelia turtur</i>)		x	x		o
36. Turkse tortel (<i>Streptopelia decaocto</i>)		x	x	x	o

Bijzonderheden

Van winter zeker telresultaten per gebied

Van winter zeker grote concentraties massale
vorsttrek

Van winter zeker totalen >5 ex.; evt.
jaar- of seizoenoverzicht per gebied.

Alle waarnemingen uit periode oktober-maart
én juni; van andere perioden zeker totalen
>5 ex.; evt. jaar of seizoenoverzicht per gebied.

Van winter zeker slaappleatsen en slaap-
trektellingen.

Van Storm- en Zilvermeeuw zeker totalen
>10 ex. en alle juni-
en juliwaarnemingen in Maasdal; buiten Maasdal
alle waarnemingen van deze twee soorten

Van winter en trek zeker totalen >5 ex.

Winter concentraties en tellingen op
slaappleatsen; van trek zeker totalen >500 ex.

Alle waarnemingen uit periode september-half
april; van trek zeker totalen >10 ex; zie
fenologie.

Van winter en zomer zeker concentraties en
slaappleatsen; van trek zeker totalen > 10 ex.

Soortnaam	alle	winter	trek	zomer	broed	Bijzonderheden
37. Koekoek (<i>Cuculus canorus</i>)		x			o	Alle waarnemingen uit periode oktober-maart/april; zie fenologie; indien mogelijk waardvogels/rossige fase vermelden
38. Alle andere koekoeksoorten	x					
39. Ransuil (<i>Asio otus</i>)		x			o	Roestplaatsen in winter
40. Steenuil (<i>Athene noctua</i>)					o	
41. Alle andere uilensoorten	x					
42. Alle soorten nachtzwaluwen (<i>Caprimulgidae</i>)	x					
43. Gierzwaluw (<i>Apus apus</i>)		x	x		o	Alle waarnemingen uit periode september-half april; van trek zeker totalen >50 ex.; zie fenologie
44. Alle andere gierzwaluwsoorten	x					Zie ijsvogel-onderzoek elders in dit nr.
45. Hop (<i>Upupa epops</i>), Bijeneter (<i>Merops apiaster</i>) Ijsvogel (<i>Alcedo atthis</i>) en Scharrelaar (<i>Coracias garrulus</i>)						
46. Groene specht (<i>Pica viridis</i>)		x	x		o	Van winter zeker waarnemingen van plaatsen waar ze niet broedvogel zijn, van trek alle waarnemingen
47. Grote bonte specht			x		o	
48. Alle andere spechtsoorten	x					
49. Veldleeuwerik (<i>Alauda arvensis</i>)		x	x		o	Van winter en trek zeker totalen >50 ex; let op vorsttrek.
50. Alle andere leeuweriksoorten	x					
51. Boerenzwaluw (<i>Hirundo rustica</i>)		x	x		o	Alle waarnemingen uit periode november-maart; van trek zeker totalen >25 ex; zie fenologie
52. Oeverzwaluw (<i>Riparia riparia</i>)		x	x		x	Alle waarnemingen uit periode september-april; van trek zeker totalen >10 ex.; zie fenologie; in komende jaren speciaal onderzoek.
53. Huiszwaluw (<i>Delichon urbica</i>)		x	x		o	Alle waarnemingen uit periode oktober-begin april; van trek zeker totalen >25 ex.; zie fenologie; in komende jaren speciaal onderzoek.
54. Alle andere zwaluwsoorten	x					
55. Graspieper (<i>Anthus anthus</i>)		x	x		o	Alle waarnemingen uit periode december-februari; van trek zeker totalen >30 ex.

Soortnaam	alle	winter	trek	zomer	broed
56. Boompieper (<i>Anthus trivialis</i>)		x	x		o
57. Alle andere soorten piepers	x				
58. Witte kwikstaart (<i>Motacilla alba</i>)		x	x		o
59. Gele kwikstaart (<i>Motacilla flava</i>)		x	x		o
60. Grote gele kwikstaart (<i>Motacilla cinerea</i>)	x				
61. Alle soorten klauwieren	x				
62. Pestvogel (<i>Bombycilla garrulus</i>) en Waterspreeuw (<i>Cinclus cinclus</i>)	x				
63. Winterkoning (<i>Troglodytes troglodytes</i>)					o
64. Heggemus (<i>Prunella modularis</i>)			x		o
65. Kleine karekiet (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>)	x				
66. Bosrietzanger <i>Acrocephalus palustris</i>		x			o
67. Spotvogel (<i>Hippolais icterina</i>)		x			o
68. Tuinfluiter (<i>Sylvia borin</i>)		x			o
69. Zwartkop (<i>Sylvia atricapilla</i>)		x			o
70. Grasmus (<i>Sylvia communis</i>)		x			o
71. Braamsluiper (<i>Sylvia curruca</i>)		x			o
72. Fitis (<i>Phylloscopus trochilus</i>)		x			o
73. Tjiftjaf (<i>Phylloscopus collybita</i>)		x			o

Bijzonderheden

Alle waarnemingen uit periode half oktober-maart; zie fenologie; van trek alle waarnemingen.

Alle waarnemingen uit periode half november-februari; van trek zeker totalen > 10 ex.; let op slaappleatsen.
Van Rouwkwikstaart alle waarnemingen.

Alle waarnemingen uit periode oktober-maart; van trek zeker totalen > 5 ex.; zie fenologie.
Van ondersoorten alle waarnemingen.

zie onderzoek grote gele kwikstaart elders in dit nr.

let bij Waterspreeuw op ondersoorten

Tijdens strenge, langdurige vorst grote sterftes; hiervan melding

Van trek zeker totalen > 5 ex.

Alle waarnemingen uit periode september-eind april; zie fenologie

Alle waarnemingen uit periode september-eind april, zie fenologie

Alle waarnemingen uit periode oktober-half april; zie fenologie

Alle waarnemingen uit periode november-maart; zie fenologie

Alle waarnemingen uit periode oktober-maart; zie fenologie

Alle waarnemingen uit periode oktober-half april; zie fenologie

Alle waarnemingen uit periode half oktober-maart; zie fenologie

Alle waarnemingen uit periode november-half maart; zie fenologie

Soortnaam	alle	winter	trek	zomer	broed
74. Fluits (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>)		x			x
75. Goudhaantje (<i>Regulus regulus</i>)		x	x		o
76. Alle andere soorten zangers	x				
77. Grauwe vliegenvanger (<i>Muscicapa striata</i>)		x	x		o
78. Alle andere soorten vliegenvangers	x				
79. Roodborsttapuit (<i>Saxicola torquata</i>)		x	x		o
80. Zwarte roodstaart (<i>Phoenicurus ochruros</i>)		x	x		o
81. Gekraagde roodstaart (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>)		x	x		o
82. Roodborst (<i>Erithacus rubecula</i>)					o
83. Merel (<i>Turdus merula</i>)			x		o
84. Kramsvogel (<i>Turdus pilaris</i>)		x	x	x	x
85. Koperwiek (<i>Turdus iliacus</i>)		x	x	x	x
86. Zanglijster (<i>Turdus philomelus</i>)		x	x		o
87. Grote lijster (<i>Turdus viscivorus</i>)		x	x		o
88. Alle andere tapuit-, lijster-, nachtgalsoorten, en Paapje (<i>Saxicola rubetra</i>) Blauwborst (<i>Cyanosylvia</i>) svecica) en Baardmannelje (<i>Panurus biarmicus</i>)	x				
89. Koolmees (<i>Parus major</i>)			x		o

Bijzonderheden

Alle waarnemingen uit periode eind september-half april; zie fenologie

Van winter zeker totalen > 5 ex.; van trek alle waarnemingen

Alle waarnemingen uit periode oktober half april; van trek zeker totalen > 5 ex.; zie fenologie

Alle waarnemingen uit de periode oktober-maart; van trek zeker totalen > 3 ex.; zie fenologie

Alle waarnemingen uit periode half oktober-half maart; van trek zeker totalen > 3 ex.; zie fenologie

Alle waarnemingen uit periode half oktober-maart; zie fenologie; van trek alle waarnemingen

Tijdens strenge, langdurige vorst grote sterftes. Hiervan melding

van trek zeker totalen > 10 ex.

Alle waarnemingen uit periode mei-september; let op evt. broedgevalen; van winter zeker concentraties; van trek zeker totalen > 30 ex.; zie fenologie

Alle waarnemingen uit periode mei-september; van winter zeker concentraties; van trek zeker totalen > 30 ex.; zie fenologie

Alle waarnemingen uit periode half november-half maart; van trek zeker totalen > 10 ex.

Alle waarnemingen uit periode december-januari; van trek zeker totalen > 10 ex.

Let bij Blauwborst op roodgestreepte vorm (c.s. *svecica*). Hiervan melding

Van Nachtegaal (*Luscinia megarhynchos*) telling van zangposten per gebied.

Van trek alle waarnemingen

Soortnaam	alle	winter	trek	zomer	broed	Bijzonderheden
90. Pimpelmees (<i>Parus caeruleus</i>)		x	x		o	Van winter zeker totalen >20 ex.; van trek alle waarnemingen
91. Zwarte mees (<i>Parus ater</i>)		x	x		o	Van winter zeker totalen >5 ex.; van trek alle waarnemingen; alle waarnemingen van plaatsen waar ze niet broeden
92. Kuifmees (<i>Parus cristatus</i>)		x	x		o	Van winter zeker totalen >5 ex.; van trek alle waarnemingen; alle waarnemingen van plaatsen waar ze niet broeden
93. Matkop (<i>Parus montanus</i>)		x	x		o	Van winter tellingen per gebied; van trek alle waarnemingen
94. Glanskop (<i>Parus palustris</i>)	x					
95. Staartmees (<i>Aegithalos caudatus</i>)		x	x		o	Van winter zeker totalen >5 ex.; van trek alle waarnemingen
96. Alle andere soorten mezen	x					
97. Boomklever (<i>Sitta europaea</i>)	x					
98. Boomkruiper (<i>Certhia brachydactyla</i>)			x		o	Van trek alle waarnemingen
99. Taiga- of Kortsnavel- boomkruiper (<i>Certhia familiaris</i>)	x					
100. Grauwe gors (<i>Emberiza calandra</i>)	x					Zie onderzoek Grauwe gors elders in dit nr.
101. Geelgors (<i>Emberiza citrinella</i>)		x	x		o	Van winter en trek zeker totalen >10 ex.
102. Rietgors (<i>Emberiza schoeniclus</i>)		x	x		o	Alle waarnemingen uit periode december-januari; van trek zeker totalen >10 ex.
103. Alle andere soorten gorzen	x					
104. Vink (<i>Fringilla coelebs</i>)		x	x		o	Van winter en trek zeker totalen >50 ex.; tellingen op slaappleatsen
105. Keep (<i>Fringilla montifringilla</i>)		x	x	x	x	Alle waarnemingen uit periode mei-augustus én december-februari; van trek zeker totalen >10 ex.; tellingen op slaappleatsen
106. Putter (<i>Carduelis carduelis</i>)		x	x		x	Van winter en trek zeker totalen >10 ex.
107. Sijts (<i>Carduelis spinus</i>)		x	x	x	x	Alle waarnemingen uit periode mei-augustus; van winter zeker totalen >20 ex.; van trek zeker totalen >10 ex.
108. Groenling (<i>Chloris chloris</i>)		x	x		o	Alle waarnemingen uit periode december-februari; van trek zeker totalen >20 ex.
109. Goudvink (<i>Pyrrhula pyrrhula</i>)	x					
110. Kneu (<i>carduelis cannabina</i>)		x	x		o	Alle waarnemingen uit periode december-februari; van trek zeker totalen >20 ex.

Soortnaam	alle	winter	trek	zomer	broed	Bijzonderheden
111. Alle andere soorten vinken	x					Concentraties in herfst en winter; melding van boomnesten
112. Huismus (<i>Passer domesticus</i>)		x	x		o	Van trek zeker totalen >25 ex.; concentraties in herfst en winter; tellingen op slaappleaatsen
113. Ringmus (<i>Passer montanus</i>)		x	x		o	
114. Alle andere soorten mussen en Sneeuwvink (<i>Montifringilla nivalis</i>)	x					Slaappleaatsen en slaaptrek
115. Spreeuw (<i>Sturnus vulgaris</i>)					o	
116. Alle andere soorten spreeuwen	x					Alle waarnemingen uit periode half augustus-half mei; zie fenologie; alle trekwaarnemingen
117. Wielewaal (<i>Oriolus oriolus</i>)		x	x		x	Van trek zeker totalen > 10 ex.
118. Vlaamse gaai (<i>Garrulus glandarius</i>)			x		o	Let op slaappleaatsen. Hiervan melding
119. Ekster (<i>Pica pica</i>)					o	Van trek en winter zeker totalen >25 ex.; tellingen op slaappleaatsen
120. Kauw (<i>Corvus monedula</i>)		x	x		o	Van winter zeker totalen > 100 ex.; van trek zeker totalen >50 ex.; tellingen in kolonies en op slaappleaatsen
121. Roek (<i>Corvus frugilegus</i>)		x	x		x	Van winter tellingen per gebied; van trek zeker totalen > 10 ex.; tellingen op slaappleaatsen
122. Zwarte kraai (<i>Corvus corone</i>)		x	x		o	
123. Alle andere soorten kraaien	x					

Behalve voornoemde waarnemingen zijn ook belangrijk:

- 1.) Afwijkende verschijningen van (een) gewone soort(en).

Ten voorbeeld:

- qua uiterlijk (bijv.: albino);
- qua biotoop (bijv.: Goudhaantjes langs een grindgat);
- qua gedrag (bijv.: bij Waterhoentjes het voeren van jongen uit het tweede broedsel door jongen uit het eerste).
- qua aantal (bijv.: 2000 Turkse Tortels bij LBB in Maasbracht).

- qua vliegrichting (bijv.: massale Houtduiven-trek naar n. in december).

- enz.

- 2.) Meldingen en/of tellingen (!) van slaappleaatsen en slaaptrek (bijv.: mezen, vinken, meeuwen en kraaiachtigen).

Indien U zelf niet kunt tellen (bijv.: door gebrek aan tijd), deze waarnemingen wél zo spoedig mogelijk doorgeven aan het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. (tel. 043 - 13671).

- 3.) Meldingen van invasies.

Indien men daar prijs op stelt wordt bij broedgevallen (van bedreigde of minder voorkomende vogelsoorten) geheimhouding verzekerd!!!

DE WAARNEMINGSKAART

Een voorbeeld van een ingevulde waarnemingskaart
is hieronder afgebeeld:

Meldingskaart voor vogelwaarnemingen Vogelstudiegroep Natuurhistorisch Genootschap Limburg		
naam van de vogel blauwe kiekendief	datum 16-1-1978	tijd 08.00 u.
naam van het gebied "Roosendaal"	gemeente Montfort	bloknummer 62-13
totaal aantal exemplaren: 3		
♂: 1	♀: 2	adult: — juveniel: — onzeker: —
gezien - gehoord - verzameld - gefotografeerd - gevangen - geringd		
weer: open vriesweer	wind: zwakke NO	kijker: ..8... x 40.. afstand: ±200... m
Broedgeval: ja - nee - onzeker		
namen en adressen van de waarnemers: Cor Bakker en Bert van Raes P/a Vinckenbaan 13, St-Joost.		
gegevens over biotoop, vliegrichting, verblijfsduur, gedrag, ondersoort, doorslaggevende kenmerken, enzovoort, hier vermelden: biotoop: weilanden en akkers gedrag: jagend 1 ♀ had als opvallend kenmerk lichte bovenvleugels doorslaggevend kenmerk: witte stuit.		
deze kaart sturen naar: Vogelstudiegroep Natuurhistorisch Genootschap Limburg, Bosquetplein 7, Maastricht. tel. 043-13671.		

Notenkraaker

foto: van Nieuwenhoven

- Het is ook mogelijk om meerdere waarnemingen van één soort in één gebied (bijv.: gemeente Echt) op één kaart in te vullen. Bijvoorbeeld: -
1-8-1976 -
1 Woudaapje - 17.30 uur - B. van Rees
4-8-1977 -
2 Woudaapjes - 8.30 uur - B. van Rees/C. Bakker
17-9-1977 -
1 juv. Woudaapje - 17.30 uur - B. van Rees
Dit kan dan het beste op de achterzijde ingevuld worden.
- Bij moeilijk herkenbare soorten (bijv.: Snor), soorten die in Limburg zeldzaam zijn of normaal niet voorkomen (bijv.: Parelduiker), en ondersoorten (bijv.: Noordse Gele Kwikstaart) is een nauwkeurige beschrijving erg belangrijk.
- Ook van soorten waarbij de determinatie niet

100% gelukt is (bijv.: bij overvliegende ganzen) wordt het insturen van waarnemingen aanbevolen.

- Er wordt aangeraden niet te lang te wachten met het insturen van ingevulde waarnemingskaarten.

De waarnemingskaarten dienen opgestuurd te worden naar:

Natuurhistorisch Genootschap in Limburg
Bosquetplein 7,
Maastricht. (tel. 043-13671)

HET BROEDVOGELONDERZOEK

Inleiding

Zoals in de paragraaf over het melden van waarnemingen al vermeld is, verricht de Vogelstudiegroep ook een broedvogelonderzoek. Dit onderzoek beperkt zich slechts tot de algemenere soorten. Dit zijn de soorten waarbij in de lijst in de kolom 'broed' een 'O' staat.

De keuze tot dit beperkt aantal broedvogels is genomen omdat van de overige soorten te weinig gegevens bekend waren en van die soorten nadere, uitgebreidere, gegevens noodzakelijk zijn. Om tot het volgende SOVON-broedvogelonderzoek en tot het verschijnen van de Avifauna van Limburg toch over voldoende gegevens over de 'algemene broedvogels' te beschikken hebben we gekozen voor deze vorm van het onderzoek.

Methode

De werkwijze die we hierbij willen volgen is geheel gelijk aan de werkwijze van het SOVON-broedvogelonderzoek. Hiervoor is door SOVON toestemming verleend.

Op de voorzijde van de broedvogelkaart wordt naar

een biotoopbeschrijving gevraagd. Deze kan erg kort zijn; bijvoorbeeld loofbos of weilanden en akkers met een dorpskern, e.d. Verder wordt er o.a. nog gevraagd naar het nummer van het onderzochte blok.

Heeft U geen geheel blok onderzocht, geeft U dan de naam van het wel onderzochte gebied op én het nummer van het blok waarin dit gebied ligt. (Een gebied kan ook in meerdere blokken liggen!)

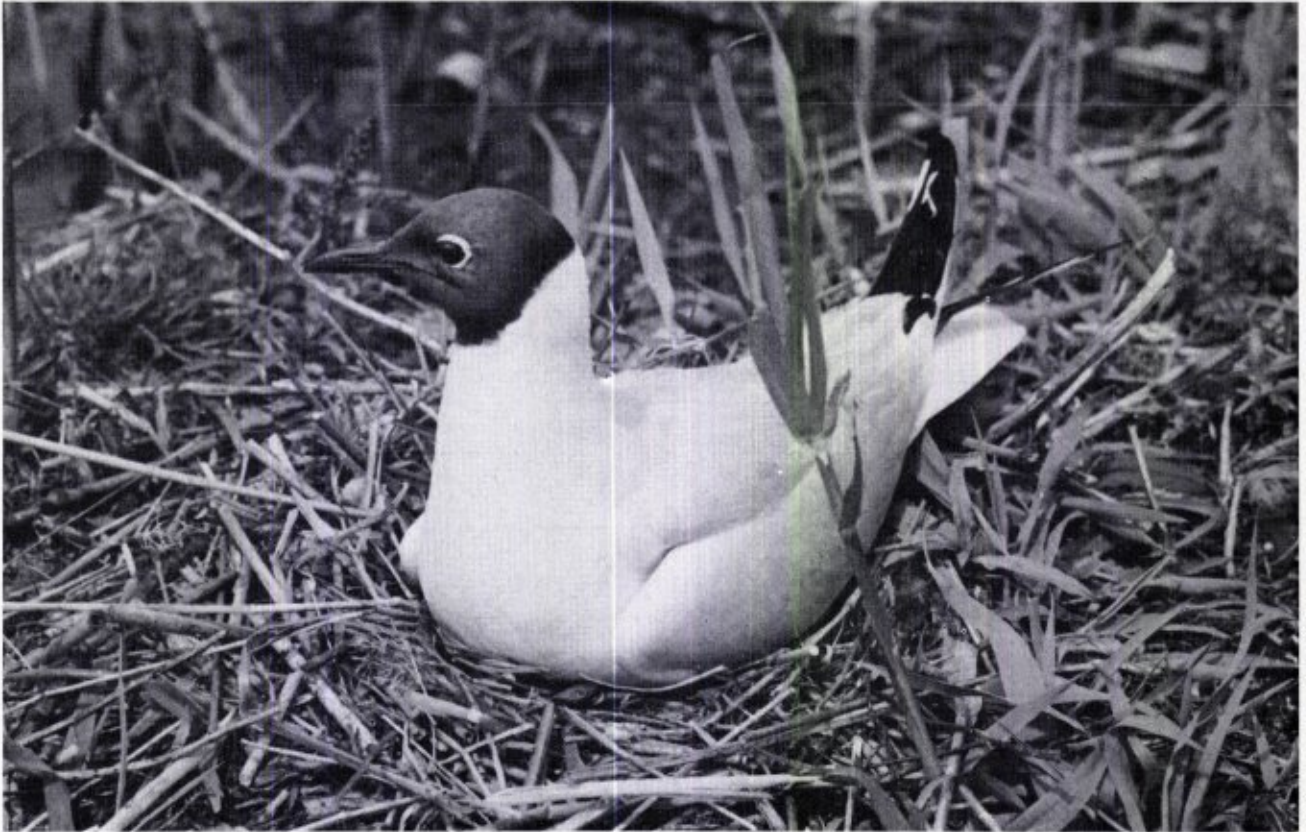
Op de achterkant van de broedvogelkaart zijn de

vogelsoorten vermeld waarover het broedvogelonderzoek zich uitstrekt. In de kolommen achter de soortnaam wordt de code ingevuld waarmee we de soort waarneming aangeven. De te gebruiken code is te vinden in onderstaande codelijst.

Na afloop van het broedseizoen kunt U de kaarten opsturen naar het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Bosquetplein 7, Maastricht. (tel. 043 - 13671)

BROEDVOGELLIJST / VOGELSTUDIEGROEP		NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP	
JAAR	BLOKNUMMER		
GEHELE BLOK ONDERZOCHT? JA/NEE ZO NEE, WELK(E) GEBIED(EN) DAN WEL.	GROOTSTE GEMEENTE/PLAATS IN HET BLOK		
BESCHRIJVING VAN HET GEBIED/BIOTOOP			
.....			
.....			
.....			
.....			
NAAM EN ADRES WAARNEMERS			
.....			
.....			
.....			

	A	B	C	D	E		A	B	C	D	E		A	B	C	D	E	
WiE						GraP						GroL						
Buiz						BooP						Kool						
ToVa						WiKw						Pimp						
Patr						GeKw						ZmMe						
Faza						Wint						Kuif						
WaHo						HegM						MatK						
Koet						BosR						StMe						
Kiev						Spot						BoKr						
KokM						Tuin						GeGo						
HolD						ZwKo						RiGo						
HouD						GraM						Vink						
Tort						Braa						Groe						
Turk						Fiti						Kneu						
Koek						Tjif						HuMu						
RanU						GoHa						RiMu						
SteU						GrVi						Sprw						
Gier						RoTa						Gaai						
GrSp						ZwaR						Ekst						
GBSp						GekR						Kauw						
VelL						Rood						ZwKr						
BoZw						MerL											
HuZw						Zang											

Broedende Kapmeeuw

foto: Jan van Eijk

Codelijst van het Ornithologisch Atlasproject

Kolom A:

Code 0

Aanwezig

Soort waargenomen, in het broedseizoen, buiten het broedbiotoop

Kolom B:

Code 1

Mogelijk broedend

Soort waargenomen, in het broedseizoen, in het broedbiotoop

Code 2

Eenmalige waarneming van zingende of baltende vogel in het broedseizoen

Kolom C:

Code 3

Waarschijnlijk broedend

Waarneming van een paar in het geschikte broedbiotoop in het broedseizoen

Code 4

Territoriumgedrag (zang, gevechten) op ten minste twee dagen, die meer dan één week uit elkaar liggen, op dezelfde plaats vastgesteld

Code 5

Baltsend paar (ook paring) in het territorium

Code 6

Bezoek van vogel aan een waarschijnlijke nestplaats

Code 7

Angstkreten of ander gedrag (alarmeren), dat wijst op de aanwezigheid van een nest of jongen

Code 8

Vogel met broedvlekken

Code 9
Transport van nestmateriaal, nestbouw of uithakken van nestholte

Kolom D:

Code 10

Zeker broedend

Afleidingsgedrag

Code 11

Pas gebruikt nest of verse eischalen gevonden

Code 12

Pas uitgevlogen jongen van nestblijvers of donsjongen van nestvlinders

Code 13

Bezoek door ouders aan een nest, waarvan de inhoud niet vastgesteld kan worden of waarneming van broedende vogel

Code 14

Transport van ontlastingspakketje of voedsel voor jongen

Code 15

Nest met eieren

Code 16

Nest met jongen gezien, of de jongen in het nest gehoord

Kolom E: Aantal broedparen in blok. Kan alleen ingevuld worden als kolom C of D is gebruikt.

Code 1

1 broedpaar

Code 2a

2 - 5 broedparen

Kapmeeuwen

foto. Jan van Eijk

Code 2b	
6 - 10	broedparen
Code 3a	
11 - 50	broedparen
Code 3b	
51 - 100	broedparen
Code 4a	
101 - 500	broedparen
Code 4b	
501 - 1000	broedparen
Code 5a	
1001 - 5000	broedparen
Code 5b	
5001 - 10000	broedparen
Code 6	
meer dan 10000	broedparen
Indien het exakte aantal broedparen bekend is, kunt u dit aantal tussen haakjes vermelden.	

Opmerkingen bij de codes

Code 0:

Bv. Kokmeeuwen boven bos, of Visdief boven stadsgracht.

Code 7:

Alarmeren duidt lang niet altijd op een broedgeval. Veel vogels alarmeren ook buiten het broedseizoen als iemand zich in hun nabijheid bevindt.

Code 8:

Broedvlekken zijn plekken naakte huid, die door de broedende vogel in direct contact met de eieren worden gebracht.

Code 10:

De vogel doet alsof hij verlamd of gewond is en lokt de waarnemer van het nest weg. Afleidingsgedrag komt alleen voor bij vogels die in open terrein broeden, zoals eenden, plevieren, weidevogels en een enkele zangvogel.

Code 12:

Deze code moet uiterst zorgvuldig gehanteerd worden. Soorten als Roek, Spreeuw, Barmsijs en zwaluwen leggen met hun jongen grote afstanden af. Soms worden de jongen dan ook nog door de ouders gevoerd.

Code 13:

Is onder meer bedoeld voor in kolonie broedende vogels als Roek en zwaluwen

Code 14:

Voor de meeste zangvogels een bruikbare code. Andere soorten, onder andere meeuwen en roofvogels, voeren hun jongen nog lang nadat zij zijn uitgevlogen. Sterns en IJsvogels maken lange voedselvluchten en kunnen best in een ander blok broeden dan waarin zij zijn waargenomen. Het voeren van wijfjes door hun mannetjes moet met de code C5 worden vermeld.

Code 16:

Komt zelden voor bij nestvlinders.

Literatuur:

Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland, Nieuwsbrief nummer 2, januari 1976.

VERWERKING VAN VELDWAARNEMINGEN

Iedereen neemt vogels waar met een bepaald doel. De een vindt ze mooi en de ander vindt ze een interessante verschijning.

De waarnemingen worden vaak niet alleen voor de waarnemer zelf gedaan of genoteerd; ze hebben ook een functie. Zodra we ons, al dan niet bewust, met wetenschap bezig houden, hebben we te maken met afspraken, beschrijvingen, bewijzen e.d.

Beschrijving van de veldwaarneming

Bij veldwaarnemingen gaat het vooral om hetgeen is waargenomen en om de omstandigheden.

a) **waarneming:** Maak ter plaatse een beschrijving van de waargenomen vogel. Let op de grootte (in vergelijking met aanwezige of bekende soort), kleur en vorm van alle lichaamsdelen, geluid, gedrag, manier van vliegen, vliegbeeld e.d. (Lees de betreffende bladzijden in o.a. Petersons vogelgids of Elseviers vogelgids nog eens na!)

Wat werd bij de eerste aanblik en wat naderhand (bijvoorbeeld na het raadplegen van de vogelgids) opgemerkt? Kleine, op het eerste gezicht niet belangrijk lijkende opmerkingen blijken soms achteraf juist gegevens van doorslaggevende aarde te bevatten. Schrijf alleen op wat gezien is en schrijf geen tekst uit boekjes over! – Noteer gegevens over aantallen, geslacht, leeftijd, kleurafwijking, rui, e.d.

b) **omstandigheden:** Van belang zijn onder andere: waarnemer(s), datum en tijd, biotoop, plaats, gemeente, welk soort kijker (bijvoorbeeld 7x50), afstand tot de vogel(s), weersomstandigheden, al of niet gefotografeerd.

Behandeling van de veldwaarneming

Wanneer de genoemde gegevens in het veld zijn genoteerd is het zaak thuis of elders de literatuur na te

slaan, eventueel andere vogelwaarnemers in te lichten en uiteindelijk de waarneming door te geven. Bij bijzondere waarnemingen direkt contact opnemen met Wim Ganzevles, Kerkstraat 16, Eijsden, telefoon 04409 - 2212 of met het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Bosquetplein 7, Maastricht, telefoon 043 - 13671.

Vastleggen van gegevens

Een goed uitgangspunt is dat **elke vogelwaarneming in feite het noteren waard is**. Maar al te vaak is gebleken dat de informatie over 'gewone' soorten zeer gering is.

Waarnemers die elke vogel die wordt gezien opschrijven, beschikken na verloop van tijd over gegevens, die van onschatbare waarde zijn bij het samenstellen van een avifauna. Deze bronnen zijn de enige die, behalve het voorkomen, ook het **niet-voorkomen** aangeven. Sommigen denken dat het alleen van belang is te weten dat een soort aanwezig is, maar het is wel degelijk van belang te weten dat een soort in een bepaald gebied **niet voorkomt**.

Bij het noteren van waarnemingen dient men wel konsekwent te werk te gaan; de ene keer wél en de andere keer niet noteren wekt de schijn dat een vogel

soms niet voorkomt.

De veldwaarnemingen kunnen het beste ter plaatse **direkt in het notitieboekje** worden opgeschreven. Als (te) lang met noteren wordt gewacht is er kans dat belangrijke informatie verloren gaat.

Thuis, aan de schrijftafel, worden de veldwaarnemingen -liefst zo snel mogelijk- uitgewerkt, bijvoorbeeld per soort, per gebied, per datum, e.d. Wanneer geregeld eenzelfde gebied wordt onderzocht, is het aan te raden deze gegevens apart uit te werken en op te slaan.

Er zijn drie gangbare systemen om veldwaarnemingen te bewaren:

- notitieboek: de aantekeningen uit het veld niet uitwerken
- dagboek: de gegevens uit het notitieboekje naar datum uitwerken in bijvoorbeeld een stevig schrift of multiband.
- kaartsysteem: de gegevens uit het notitieboekje naar soort uitwerken; voor iedere soort een aparte kaart of een aparte bladzijde uit een multiband.

Ieder systeem heeft zijn voor- en nadelen. Deze zijn vergeleken in onderstaande tabel:

	notitieboek	dagboek	kaartsysteem
uitwerktijd	geen	veel	veel
uitzoeken gegevens per soort	tijdrovend	± tijdrovend	snel
uitzoeken gegevens per gebied	weinig verschil		
toegankelijkheid (voor anderen)	nauwelijks	goed	zeer snel
gevolg bij verlies	alle gegevens weg	alleen nieuwe gegevens weg	alleen nieuwe gegevens weg

Sommigen gaan zelfs zover om nieuwe bladzijden uit hun dagboek of nieuwe kaarten uit hun kaartstelsel te kopiëren en op een andere plaats op te slaan, zodat men bij brand altijd nog een kopie heeft!

Verwerken van gegevens uit een bepaald gebied

Indien men regelmatig in een bepaald gebied komt, bijvoorbeeld voor inventarisaties, kan men zijn gegevens misschien op de volgende manier verwerken: Stel een lijst samen van alle in het gebied te verwachten soorten, zoals in onderstaand voorbeeld. Vermeld in de bovenste kolom de bezoekdatum aan het gebied en achter de soort bijvoorbeeld het aantal aangetroffen exemplaren of het al of niet aanwezig zijn van de soort.

Het behoeft geen nader betoog dat met behulp van zo'n methode een schat van informatie verkregen wordt.

Huisemus in voorjaarskleed

foto: van Nieuwenhoven

SOORT/DATUM	15/2	8/4	22/5	5/8	15/9	25/12
Fuut	12	5	—	6	2	8
Wilde eend	438	57	12	16	48	396
Smient	127	—	—	—	—	34
Buizerd	2	1	—	1	1	2
Torenvalk	2	2	2	2	2	2
Watersnip	1	4	3	16	59	—
Grauwe gors	—	4	6	2	—	—
Zwarte kraai	—	2	3	1	7	5
Roek	54	—	—	—	—	68

Bovenstaande tabel is een praktijkvoorbeeld van het gebied de Brandt bij Stevensweert/Maasbracht.

Literatuur:

Werkgroep Avifauna Drenthe, Handleiding voor het onderzoeken van niet - broedvogels in Drenthe.

Wilde eenden

foto: van Nieuwenhoven

ONDERZOEK AAN DE KWARTEL IN NEDERLAND

1. Inleiding

De meeste mensen hebben wel eens gehoord van de kwartel, al is het slechts van het spreekwoord: "Zo doof als een kwartel". Minder mensen kennen dit kleine hoenderachtige vogeltje wat beter. Dit vindt ondermeer zijn oorzaak in de verborgen levenswijze van de kwartel. Het vogeltje leeft in hoofdzaak van onkruidzaden en broedt in graanakkers, onkruidgezelschappen, hooigraslanden, klavervelden, e.d.. Deze bieden goede beschutting aan de kleine kwartel en samen met het feit dat hij zich in zijn broedgebied vooral lopend verplaatst maakt dit dat we de kwartel niet gauw te zien krijgen. Alleen als hij plots opgeschrikt wordt wil de kwartel wel eens een stukje vliegen en krijgen we hem te zien.

We zien dan een kleine vogel, die wat betreft vorm en

vliegwijze veel lijkt op een patrijs, maar een stuk kleiner is dan deze laatste. Hiertegenover staat dat het geluid dat de mannelijke kwartel maakt, nl. een aantal keren herhaald "kwik-me-dit", zeer karakteristiek is en met geen enkel geluid van een andere soort verward kan worden. De kwartel roept echter bij voorkeur tegen zonsopgang en overdag laat hij zijn roep nog maar sporadisch horen. Dus zullen we nogal vroeg uit de veren moeten, om maar in de vogelsfeer te blijven, willen we de kwartel horen roepen.

Toch, als we oudere mensen spreken, blijken deze de kwartel goed te kennen. Vooral mensen die zich veel in het veld bevonden, met name boeren en in mindere mate ook wel jagers, kunnen een woordje meespreken over de kwartel. Waarom juist de oudere mensen onder ons? Wel, hiermee komen we aan een belangrijk punt in dit betoog, nl. het gaat in de jongste tijd slecht met de kwartel in Europa. Was de kwartel in het begin van deze eeuw nog een vrij algemeen voorkomende vogel, thans is zijn aanwezigheid bijkans een zeldzaamheid. En hierin ligt een tweede, en mijns inziens de belangrijkste reden, waarom veel mensen nog nooit kennis gemaakt hebben met de interessante vogel die de kwartel ongetwijfeld is.

Wat zijn nu de oorzaken van deze sterke achteruitgang van het kwartelbestand in Europa? Allereerst zou ik willen noemen de grote kwartelvangst ten behoeve van de consumptie in de landen rondom de Middellandse zee. Deze vindt vooral plaats in de herfst. In deze tijd hebben de kwartels een hoge voedingswaarde door hun tijdens de zomer opgeslagen vetreserves. Die vetreserves heeft de vogel nodig voor zijn energievergende tocht naar gebieden ten zuiden van de Sahara waar de kwartel overwintert. In de vorige eeuw en in het begin van deze eeuw werden jaarlijks miljoenen kwartels gevangen.

Tegenwoordig gebeurt dit nog steeds, maar de ge-

vangen aantallen bedragen door de bestandsvermindering nog maar enkele tienduizenden per jaar. Toch is dit niet de enige oorzaak van de achteruitgang van het kwartelbestand in Europa. Vroeger immers wisten de kwartels zich onder deze vangstdruk wel te handhaven. Weliswaar schommelde toen ook het bestand van jaar tot jaar en kwamen er toen ook slechte kwartel jaren in Europa voor, waarin nauwelijks of geen kwartels waargenomen werden. Dit had niets te maken met achteruitgang van de soort, maar moet gezien worden in verband met het invasiekarakter van de soort. De kwartel schijnt al naar gelang de neerslag en voedselomstandigheid in het zuidelijk gedeelte van zijn broedareaal, elk jaar weer verschillend ver naar het noorden te trekken. Tegenwoordig spreekt men ook nog wel van "goede" en "minder goede" kwartel jaren, maar het is duidelijk dat over de hele lijn genomen het bestand schrikbarend achteruit gaat.

We zouden als oorzaak voor de achteruitgang van de kwartel veel eerder een verband moeten zien tussen de vangstdruk in de mediterrane streken en de veranderde landbouwmethoden van de laatste decennia. Wat betreft dit laatste kunnen we denken aan de chemische onkruidbestrijding, de reiniging van het zaadgoed, het gebruik van kunstmest, mechanisatie e.d.. Deze veel intensievere landbouw lijkt in te grijpen in de voor de kwartel noodzakelijke levensbehoeften.

Daarentegen zouden de toenemende verbouwing van klaver en wintergraan en het later in het seizoen kunnen maaien door het gebruik van combines eerder als positieve factoren kunnen worden beschouwd dan als negatieve.

De oorzaken voor de bestandsvermindering lijken behoorlijk complex te liggen en er heerst nog weinig duidelijkheid over. Om meer duidelijkheid hieromtrent te krijgen is het onder andere nodig dat de oecologie van de kwartel grondig onderzocht wordt

om zodoende erachter te komen welke preciese aanspraken de kwartel maakt op zijn milieu.

2. Het onderzoek

Om bovenstaande redenen heb ik begin 1977 besloten om te proberen iets meer van de kwartel te weten te komen door middel van een onderzoekje. Hierbij heb ik de hulp nodig van mensen die nogal eens in de vrije natuur verblijven en die hun ogen en oren goed de kost geven. Ik vraag hen om als zij in het verleden of in de toekomst waarnemingen gedaan hebben of nog zullen doen aan kwartels, een aantal gegevens hieromtrent te willen verzamelen aan de hand van onderstaande lijst en deze aan mij te willen zenden. Alle medewerkers krijgen te zijner tijd een verslag van de resultaten toegestuurd.

Het onderzoek gaat uit naar de oecologie van de kwartel en in het bijzonder naar de keuze van het broedbiotoop. Verder wordt de verspreiding over Nederland vanaf 1900 bestudeerd.

Met betrekking tot bovenstaande, vraag ik gegevens over de kwartel wat betreft de in punt 3 genoemde zaken.

3. Lijst met punten waarover informatie gevraagd wordt

A. Algemeen

1. plaats van waarneming
 - a. gemeente en provincie
 - b. naam van het gebied
 - c. datum
 - d. tijd van de dag
2. aantal waargenomen vogels
3. bijzonderheden omtrent de waarneming, bijv. overtrekkende exemplaren, roepende mannetjes enz.
4. broedgeval: waarschijnlijk of zeker broedgeval (bij voorkeur SOVON-normen hanteren)
5. weersomstandigheden, trekrichting, vlieghoogte, verstoringen e.d.

6. gegevens over eventuele uitgemaakte nesten, vorm, grootte, grootte van het legsel e.d.

B. Broedbiotoop

1. vegetatie of gewas waaruit het broedterrein bestaat *)
2. oppervlakte van het broedterrein
3. onkruiden in het broedterrein: soortnaam en volgorde van relatieve dichtheid
4. omgeving van het broedterrein: aangrenzende percelen, bos, weiland, akker, enz. ook soort bos, akker enz. aangeven
5. grondsoort en geografische/geologische bijzonderheden van het broedterrein
6. aanwezigheid van water in de directe omgeving van het broedterrein; type water: beek, rivier, kanaal, vijver enz.; afstand van water tot broedterrein
7. de afstand van het broedterrein tot de dichtst bijzijnde menselijke nederzetting: dorp, stad, industrie, camping enz.
8. verkeer in de buurt van het broedterrein: afstand tot dichtst bijzijnde geasfalteerde weg, aantal autos per uur; afstand tot dichtst bijzijnde landweg, aantal voorbijgangers per uur/dag
9. activiteiten van landbouwers in het broedterrein: of in de omgeving ervan: spuiten van chemische bestrijdingsmiddelen, gebruik van kunstmest, gebruik van landbouwmachines, maaiactiviteiten enz.
10. aanwezigheid van vee in de buurt van het broedterrein
11. aanwezigheid van andere grondbroeders in het broedterrein
12. veranderingen in terreinen waar vroeger regelmatig kwartels broedden en waar hun aanwezigheid de laatste jaren niet meer is vastgesteld

N.B. Het is niet de bedoeling om naar nesten te gaan zoeken. Dit kan alleen maar leiden tot verstoring. Als men in een bepaald gebied in de maanden mei en juni regelmatig een of meerdere roepende mannetjes hoort, kan men met vrij grote zekerheid aannemen dat het hier om een of meerdere broedgevallen gaat.

*) Onder broedterrein dient men te verstaan het gebied dat het roepende mannetje bestrijkt tijdens zijn activiteiten.

Bij voorbaat dank voor Uw medewerking. Gegevens kunt U zenden naar:

A. Broen,
Prinses Beatrixstraat 24,
Echt (L).

DE NAJAARSTREK VAN DE VOGELS IN LIMBURG

Een onderdeel van een landelijk onderzoek naar het trekgedrag der vogels in het najaar.

In 1976 startte de V.W.G. Winterswijk een landelijk onderzoek naar het trekgedrag van de vogels in de herfst.

Als landelijk coördinator fungeert vanaf dat moment Dhr. H. Wessels uit Aalten, lid van bovengenoemde vogelwerkgroep.

Ook de vogelstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg bereikte een verzoek om medewerking aan dit onderzoek.

Vanaf het najaar 1976 nemen leden van de vogelstudiegroep deel aan de uitvoering van dit onderzoek. Waren er in 1976 evenwel nog maar 4 telposten met ongeveer 15 tellers, in 1977 waren er ondertussen al 12 telposten met \pm 50 tellers in Limburg. Buiten

Kluut

foto: van Nieuwenhoven

Limburg concentreren de telposten zich voornamelijk in Oost - en Noordoost-Nederland.

Doel van het onderzoek:

Als hoofddoel is gesteld: het verkrijgen van een beter inzicht in het trekgedrag der vogels tijdens de najaarstrek.

Aangezien dit een wel erg oppervlakkige doelstelling is, kan het geen kwaad om een aantal onderdelen van dit onderzoek er even uit te lichten.

- a. De relatie tussen het trekgedrag en het landschap.
- b. Een vergelijking tussen de verschillende streken in Nederland m.b.t. het op gang komen van de trek.
- c. De relatie tussen de trek en het weer.

- d. De relatie tussen verschillende soorten, m.b.t. trekrichting, trekhoogte, tijdstip van trek, etc.

Methode van onderzoek:

Tijdens de periode, waarin de najaarstrek voornamelijk valt (begin september tot begin november) wordt één keer in de week gelijktijdig op alle posten in Nederland, gedurende twee uur (vanaf het moment van zonsopkomst) een z.g. vijfminutentelling gehouden.

Deze gegevens worden aangevuld met de resultaten van aanvullende tellingen op dezelfde of andere dagen.

In Limburg worden de resultaten aan het eind van de telperiode elk jaar verzameld en verwerkt. De resultaten verschijnen in een telverslag, dat o.a. opgestuurd wordt naar de landelijke coördinator die de resultaten van de verschillende provincies weer bundelt in een jaarlijks landelijk verslag. Het telverslag van de Limburgse resultaten in 1976 is al enige tijd geleden gereed gekomen, het verslag over 1977 zal zeer binnenkort verschijnen en is voor een geringe prijs verkrijgbaar.

Oproep

Hoewel het telonderzoek in Limburg in 1977 erg goed op gang is gekomen, bestaat er toch nog op verschillende plaatsen een chronisch tekort aan vooral ervaren tellers. Zij kunnen in elk gedeelte van Limburg nog erg goed gebruikt worden.

In de streek tussen Sittard en Roermond, tussen Venlo en Nijmegen en in de zeer wijde omgeving van Weert werd tot nu toe helemaal niet geteld.

Mochten er mensen zijn die er iets voor voelen om dit najaar hun medewerking aan dit onderzoek te verlenen, dan worden hun reacties verwacht bij de coördinator van dit onderzoek voor de Provincie Limburg:

G.B. Dunnewold,
Palestinastraat 220,

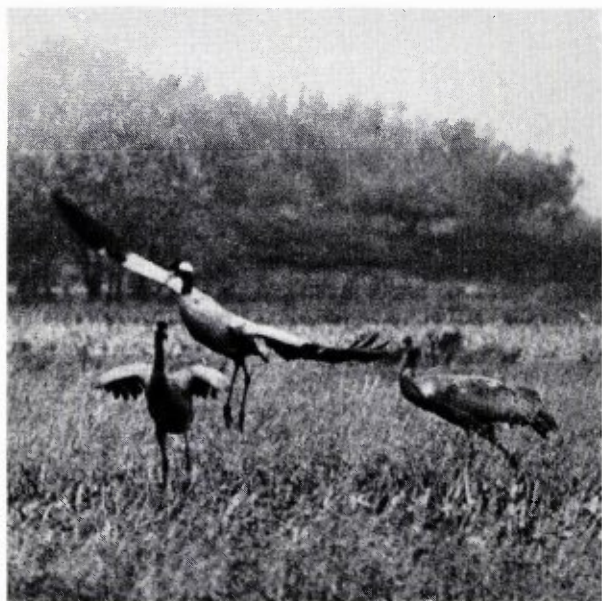
Heerlen
Tel.: 045 - 415634.

ONDERZOEK AAN DE KRAANVOGELS IN ZUID-NEDERLAND

Het onderzoek naar de Kraanvogels is in 1975 gestart, aansluitend op de Avifauna van Limburg (P.A. Hens), naar aanleiding van het gestaag verdwijnen van geschikte biotopen in Zuid-Nederland als pleisterplaatsen van de toch al sterk bedreigde Kraanvogels.

Doel van dit onderzoek is:

- Inzicht verwerven in en gegevens verzamelen over de trekroute's, omstandigheden daarbij en de aantallen;
- Het bepalen van vroegere (vanaf 1900) en hedendaagse pleisterplaatsen, en de oorzaken van verdwijnen en achteruitgang hiervan;
- Het kunnen geven van adviezen ter verbetering en/of behoud van deze plaatsen.

Pleisterende Kraanvogels

foto: van Nieuwenhoven

Waarnemingen uit alle jaren kunnen naar onderstaand adres gestuurd worden.

Van belang hierbij zijn de volgende gegevens:

- aantal (adult/juveniel, voorzover dit waarneembaar is)
- plaats en tijdstip van de waarneming
- trekrichting
- formatievorm
- hoogte
- weersomstandigheden te plaatse
- pleisterplaatsen (hiervan goede beschrijving)
- en het gedrag van de Kraanvogels op deze pleisterplaatsen.

Coördinator: W. Vergoossen, Brugweg 20, Pey - Echt.

WERKGROEP WATERWILD-TELLINGEN

Deze werkgroep is actief van september tot april en houdt zich vooral bezig met het inventariseren van het waterwild in Limburg. Andere soorten zoals steltlopers, meeuwen, kieviten, stootvogels e.d. worden ook geteld. Zo is er begin december en begin februari een telling van meeuwen op hun slaapplaatsen gepland.

Het gebied is grofweg in drieën te verdelen:
Zuid-Limburg: van Eijsden tot Borgharen,
Midden-Limburg: van Ohé en Laak tot Rijkkel/Beesel
en de Maas van Beesel tot Venlo.

Teldata

De dagen waarop de tellingen plaatsvinden zijn de zaterdagen, die het dichtste bij het midden van iedere maand liggen. Deze data zijn zo gekozen, omdat de werkgroep nauwe contacten onderhoudt met de VWG Grote Rivieren, die soortgelijke tellingen organiseert over heel Nederland.

Werkwijze

De tellers bezoeken iedere maand een aantal grindgaten en vullen voor ieder grindgat een telformulier in, zodat na afloop van de tellingen per grindgat na te gaan is hoeveel eenden e.d. er iedere maand zaten. Verschuivingen binnen het gebied zijn zodoende beter te onderscheiden van doortrek.

Doel

Zodoende hopen we een goede indruk te krijgen van

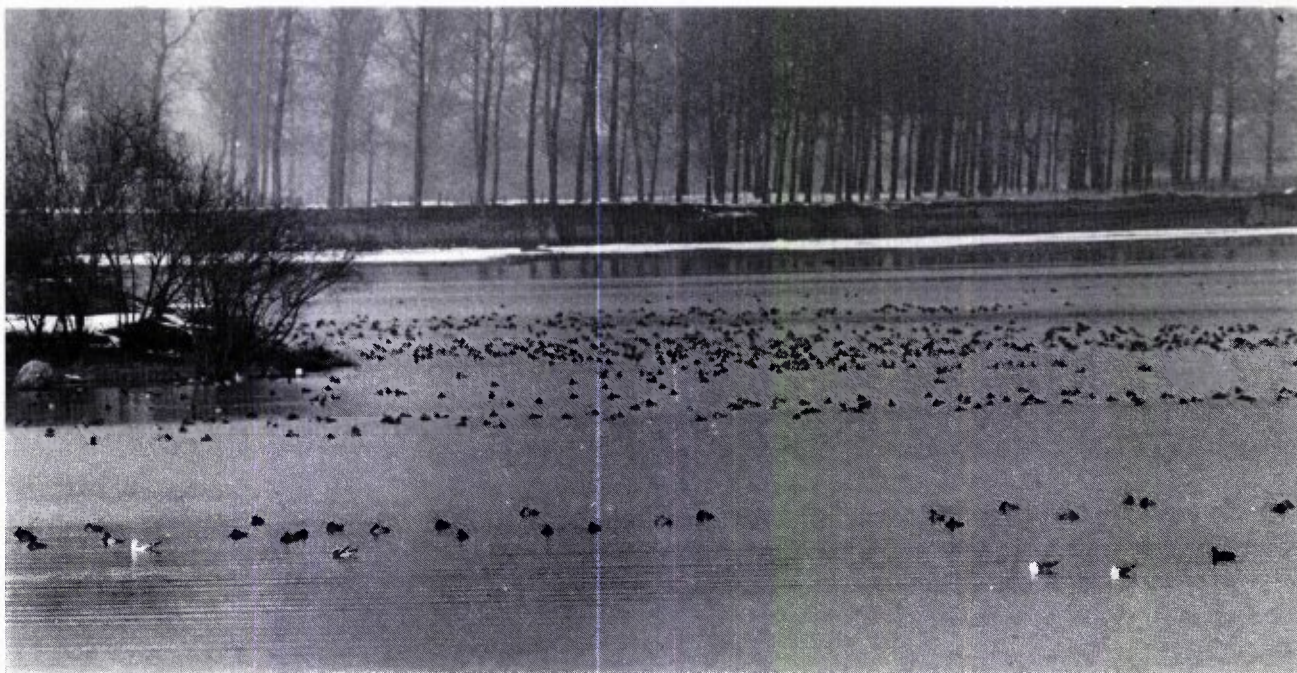
de aantallen eenden e.d., die zich 's winters op en rond de Limburgse wateren ophouden.

Aangezien de werkgroep slechts zo'n 15 leden telt, is het noodzakelijk dat deze groep uitgebreid wordt, zodat ook het Maastrajekt tussen Borgharen en Ohé en Laak en de westelijke Maasoever van Beesel tot Venlo geteld worden.

Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Gerard Peters, Magdalenastr. 1, Ohé en Laak, die in het weekend telefonisch te bereiken is op 04755 – 639.

Waterwild op het grindgat te Eijsden

foto: van Nieuwenhoven

(WINTER-) STOOTVOGEL-TELLING

Doel

Door middel van een gerichte telling hopen we inzicht te krijgen over de grootte van de stootvogelpopulatie in Limburg. Door deze telling ieder jaar te herhalen hopen we een vergelijking te kunnen maken tussen de verschillende jaren en tevens verschuivingen in soorten, aantallen, voedselgebieden e.d. vast te stellen.

Middel

Om deze grootheden te onderzoeken is een telling gepland over twee periodes in de winter: 1) een periode van 10 dagen omstreeks Kerstmis en Nieuwjaar en 2) een kortere periode rond het eerste weekend van februari.

In controlegebieden ter grootte van 1 à 2 Atlasblokken zal vanaf december tot maart frekwenter (bijvoorbeeld maandelijks) geteld worden. Dit om een indruk te krijgen van de afwijkingen die kunnen optreden door slechts tweemaal te tellen in het winterseizoen.

Methode

Omdat het tellen in besloten gebieden (zoals bossen) een speciale techniek en zeer veel waarnemers vereist, waarbij men dan meestal nog niet alle vogels te zien krijgt, wordt er alleen in open gebieden geteld. De waargenomen stootvogels worden op een topografische kaart (schaal 1: 25000 of 1: 50000) ingetekend. Tevens wordt geprobeerd het geslacht en/of de leeftijd van de vogels vast te stellen. Van vogels met bijzondere kenmerken (bijvoorbeeld buizerden met opvallende tekening) wordt een beschrijving gemaakt om vast te stellen of deze vogel dit gebied als vast overwinteringsgebied heeft.

Koördinatie

Dit gebeurt voorlopig door Gerard Peters, Magda-

lenastraat 1, 6109 RC Ohé en Laak; telefoon 04755 - 639.

Literatuur

Visser, D., (1976): De wintertellingen van stootvogels in het Rijk van Nijmegen, *De Mourik*, 2:4, 23-27.
 van Os, B.L.J., (1977): Wintertelling van stootvogels in Drenthe in 1976, *Het Vogeljaar*, 25:4, 176-179.
 Werkgroep Avifauna Drenthe, Handleiding voor het onderzoek van niet-broedvogels in Drenthe, 1976.
 Wintertelling van stootvogels, 1977.

ONDERZOEK GROTE GELE KWIKSTAART EN IJSVOGEL

Het onderzoek werd in 1974 begonnen door R. Kwak te Winterswijk. In de navolgende jaren probeerde hij het onderzoek zoveel mogelijk landelijk voort te zetten, hierbij bijgestaan door P. Meininger (coördinator West-Nederland) en T. Heinen (coördinator Zuid-Nederland).

Aanvankelijk was het onderzoek hoofdzakelijk gericht op een inventarisatie van het bestand van beide soorten, hetgeen aan de hand van enquêteformulieren geschiedde.

Inmiddels is het bestand van de Grote Gele Kwikstaart nagenoeg bekend, hoewel alle gegevens van harte welkom blijven.

Met betrekking tot de IJsvogel is precieze kennis van het bestand wat moeilijker te realiseren, daar de soort verspreider voorkomt dan de Grote Gele Kwikstaart, en aan meer aantalsfluctuaties, onder andere als gevolg van strenge winters, onderhevig is.

Naast het verder completeren van dit bestandsinzicht beoogt het onderzoek onder andere:

- de grootte en verspreiding van het bestand te controleren over meerdere jaren.

- de relatie tussen voorkomen en omgeving te bestuderen (aanwezigheid en zuiverheidsgehalte van water, begroeiing nabij de nestplaats, fourageerplaatsen enz.).
- nestgelegenheid te creëren (voor de IJsvogel kunstholen, voor de Grote Gele Kwikstaart nestkasten.).
- het broedgedrag en jaarritme te bestuderen.
- door middel van wintertellingen een inzicht te krijgen in het al dan niet overwinteren van beide soorten.
- door middel van trektellingen een inzicht te krijgen in aspecten die samenhangen met de trek: wanneer vindt deze plaats en in welke aantallen? Treedt ergens stuwings op, en zo ja, waar? Wat is de trekrichting enz. (dit geldt hoofdzakelijk voor de Grote Gele Kwikstaart).

Centraal bij dit alles staat de bescherming van deze kwetsbare soorten; de onderzoekers willen dan ook geenszins het zoeken naar nesten tijdens de broedtijd stimuleren. Bovendien willen zij iedere vorm van ongewenste belangstelling vermijden door precieze broedplaatsen niet te publiceren.

Iedereen die gegevens van na 1960 van één of beide soorten bezit, of van plan is mee te werken aan het onderzoek, wordt verzocht contact op te nemen met één der coördinatoren.

Via de al eerder genoemde enquête-formulieren zijn gegevens betrekking hebbende op de broedtijd door te geven; gegevens die betrekking hebben op waarnemingen in andere seizoenen, kunnen rechtstreeks worden doorgegeven, liefst met zoveel mogelijk documentatie (gemeente en precieze plaats van waarneming, aantal, datum, bij trekgegevens bovendien liefst ook tijdstip, vliegrichting, vlieghoogte, eventueel gezelschap, weersomstandigheden enz.).

Bewerkers: IJsvogel:

P. Meininger, Grevelingenstraat 53, Middelburg (gegevens uit Utrecht, Zeeland, N. en Z.-Holland);

T. Heinen, J. Sluijtersweg 26, Eindhoven (overige gebieden).

Grote Gele Kwikstaart:

R. Kwak, Van Spaenstraat 16, Nijmegen (alle gebieden);

F. Hustings, Sweelinckstraat 14, Heerlen (coördinator Limburg).

ONDERZOEK GRAUWE GORS

Dit onderzoek, dat landelijk is opgezet door R. Meyer uit Sliedrecht, heeft tot doel gegevens rechtstreeks uit "het veld" te verzamelen om zo een beter beeld van de status en gedrag van de Grauwe gors in Nederland te krijgen. Voor Limburg wordt dit onderzoek gekoördineerd door W. Vergoossen en G. Peters, die deze gegevens uitwisselen met R. Meyer.

In eerste instantie zijn wij geïnteresseerd in de verspreiding van de Grauwe gors in Limburg; waar komt deze soort voor en in welke aantallen? Ook gegevens over waar de soort niet voorkomt zijn belangrijk!

In een verder stadium van het onderzoek willen we de aandacht richten op de biotopen waar de Grauwe gors voorkomt en welke andere soorten er in deze biotopen voorkomen. Verder wordt er nog aandacht besteed aan:

- de territoria: hoe groot, aankomst ♂♂ en ♀♀, zang, gedrag, balts, e.d.
- gegevens over het broeden: hoeveel ♀♀ bij één ♂, nest, aantal jongen
- voedselkeuze
- wintergegevens

Voor het uitgebreide onderzoek zijn er door R. Meyer vragenlijsten samengesteld en is er door Willem Vergoossen een handleiding geschreven.

Wie met een der onderzoeken (verspreiding/uitgebreid onderzoek) of aan beide onderzoeken wil meewerken kan contact opnemen met

- W. Vergoossen; Brugweg 20, Pey-Echt
- G. Peters, Magdalenastraat 1, Ohé en Laak, 04755-639

Meerkoeten op de Maas

foto: van Nieuwenhoven

FENOLOGIE ONDERZOEK

Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van meer inzicht in de eerste aankomstdata van de zomervogels in ons gebied.

De zomergasten trekken in het voorjaar van zuid (Afrika, en Zuid-Europa) naar noord (Noord-West Europa) en - deze gedachte volgend - zou men mogen verwachten dat de vogels in Limburg eerder verschijnen dan bijvoorbeeld in het Rijk van Nijmegen. Uit het onderzoek van 1977, waarbij het Rijk van

Nijmegen vergeleken werd met Zuid - en Midden-Limburg, bleek dit niet altijd het geval te zijn. Blijkbaar spelen andere factoren een belangrijke rol, zoals de kwantiteit en de kwaliteit van de waarneemers en het al of niet voorkomen van bepaalde biotopen (denk aan rietzangers, sterns, rallen e.d.)

Voor het onderzoek zijn formulieren samengesteld waarop de 39 soorten waarover het onderzoek zich uitstrekt, zijn vermeld. Van iedere soort wordt de datum van de eerste en de tweede waarneming genoteerd.

De landelijke coördinatie van dit onderzoek berust bij B. Loos jr. in Utrecht. Deelnemers uit Limburg kunnen formulieren aanvragen bij Walter van der Coelen, Orleansplein 19A, Maastricht. Het verslag over 1977 is te verkrijgen bij het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Bosquetplein 7, Maastricht.

BOEKBESPREKING

Natuur is duur

over de economische waarde van de natuur door:
Wouter van Dieren en Marius G.W. Hummelinck.
Illustraties van Peter van Straaten.

Uitgave: Internationale Uitgeversmij b.v. Het Wereldvenster
BAARN 228 bladzijden, prijs f 19,90.

Met als uitgangspunt dat de natuur ons kapitaal is, waarvan dus net als bij geld slechts de rente gebruikt mag worden, beschrijven

de auteurs aan de hand van talrijke voorbeelden dat we op de verkeerde weg zijn met het omspringen van dit kapitaal en dat daarmee de hele economie op de lange duur op losse schroeven komt te staan.

Wat is namelijk het geval: de voorraadkast op aarde begint in steeds sneller tempo leeg te raken, wat dus gelijk staat met intereren op het natuurlijk kapitaal.

De auteurs beogen met dit boek hun ideeën om de natuur te behouden ingang te doen vinden bij iedereen, alleen al om de bittere noodzaak er wat aan te doen vóórdat het allemaal te laat is.

Het is verbijsterend te lezen, hoe snel bijvoorbeeld door houtaan- kap de regenwouden verdwijnen en dan te bedenken, dat voor de vervanging van zo'n gekapte boom ten minste 100 jaar gemoeid is.

Hoe belangrijk het is om wilde planten te sparen wordt geillustreerd met hetgeen geschreven wordt over o.a. de aardappel en de tarwe, die afkomstig zijn van wilde rassen en nog steeds worden deze wilde rassen gebruikt voor veredeling van de ons bekende gewassen.

Ook de geneeskunde steunt nog steeds op het bestaan van wilde kruiden.

Als voorbeeld dat de natuur gedurig bezig is onze fouten te herstellen lezen we, dat een bepaalde waterhyacinth in Florida het vermogen bezit om de giftige zware metalen uit het water te halen, maar men moet natuurlijk wel bedenken, dat dat vermogen van die waterhyacinth niet onbepaald is. Tot nog toe blijkt de techniek niet in staat daar een methode voor te ontwikkelen.

Steeds meer blijken vergelijkbare prestaties en eigenschappen in de natuur te worden ontdekt, maar als eens de laatste resten van de natuur zijn opgeruimd, zal zo iets niet meer mogelijk zijn.

Onze hele beschaving heeft zijn bestaan aan de natuur te danken, maar als we zien op wat voor wijze er thans roofofbouw gepleegd wordt op dit kapitaal dan moet ons toch de angst om het hart slaan.

Al dit soort zaken is in dit boek - wat we gerust een knap werkstuk mogen noemen - zó uitstekend beschreven, dat we de samenstellers dankbaar moeten zijn, dat zij hun licht hierop hebben laten schijnen.

Bij het lezen raakte ik onder de indruk van hun grote bezorgdheid over de manier waarop door ons mensen op het ogenblik met de natuur wordt omgesprongen.

Ik ben dan ook genigd dit boek, dat in samenwerking met het Wereld Natuur-Fonds Nederland tot stand kwam, een standaardwerk op dit gebied te noemen.

Laat het een bestseller worden, het verdient het.

H.Th.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN:

te Maastricht op donderdag 6 april 1978 in het Natuurhistorisch Museum 20.00 uur: De Heer A.A. van Heurn bespreekt enige vogels uit Suriname aan de hand van balgen en vogelplaten.

te Heerlen op dinsdag 4 april 1978 in het Grotius College, 19.30 uur: De Heer P. Spreuwenberg spreekt over Vogelzang.

op 2 mei: Bespreking van door de leden meegebrachte naturalia.

Werkgroep Natura van het IVN Kerkrade Egelshoven en het Natuurhistorisch Genootschap Kring Heerlen

organiseren op 9 April 1978 een studiedag:

"Het leven in de waterdruppel"

Een inleiding in de Hydrobiologie, met volgende programmaonderdelen:

Het praktische werken met de microscoop.

Wat is en wat doen wij met de Hydrobiologie.

Wij gaan een vijver bekijken, verrichten metingen, nemen watermonsters.

Na een eerste kennismaking met de mikroflora en mikrofauna vergelijken wij organismen uit verschillende soorten schoon en vervuild water.

Het wordt een interessante en gezellige dag en misschien houdt U er een nieuwe hobby aan over. Het aantal deelnemers is beperkt.

Schrijft U voor inlichtingen aan:

Ingo e Spica
Kokelestraat 94
Kerkrade.

AANKONDIGING VAN DE EXCURSIES EN ANDERE ACTIVITEITEN

16 april 1978: Vogelzangexcursie naar het Aambos te Heerlen o.l.v. de Hr. P. Spreuwenberg. Samenkomst om 06.15 uur bij de ingang bejaardenflat aan de Voskuilenweg.

18 april / 25 april 1978: Cursus tuinieren. De belangstelling voor het tuinieren is nog steeds groeiende. In de praktijk blijkt deze liefhebberij, vooral voor beginners, nog wel eens moeilijkheden op te leveren. De Hr. G. van Beek, hortulanus van de Botanische Tuin te Terwinselen, heeft zich bereid verklaard geïnteresseerden in twee avonden de eerste beginselen van het zaaien, planten, snoeien, etc. bij te brengen. Belangstellenden zijn op genoemde data welkom om 20.00 uur in het Theehuisje van de Botanische Tuin, zij-ingang tegenover Singelweg 62.

29 april 1978: Vogelexcursie naar de grindgaten van Eijsden. Samenkomst 09.00 uur aan het einde van de Kasteellaan te Oost-Maarland.

VOLKSHOGESCHOOL VALKENBURG

NATUURWEEK 24-28 JULI 1978

In deze week zal de relatie mens en omgeving centraal staan. Milieu, recreatie, functies parklandschap, ruilverkaveling zijn enkele aspecten die aan bod komen. De prachtige Zuid-Limburgse omgeving zal dienen als onderzoeksgebied.

Prijs: f 210,- p.p.; echtpaar f 375,-.

DE KURSUSSEN vinden plaats in de ongedwongen en gezellige sfeer van de Volkshogeschool. DE PROGRAMMA'S zijn afwisselend samengesteld: inleidingen, excursies, film, discussie, interview, e.d.

In de KURSUSPRIJS is alles inbegrepen, ook eventuele excursies. INLICHTINGEN OVER HET PROGRAMMA WORDEN U GRAAG DOOR HET SEKRETARIAAT VERSTREKT.

Daar kunt u zich ook aanmelden als deelne(e)mer/ster.

TELEFOON: 04406 - 15353.

POSTBUS 910, 6300AX VALKENBURG (L).

DE NATUUR IN

Zondag 2 april * Dagwandeling van Gulpen naar Slenaken o.l.v. I.V.N.-Schaesberg/N.hagen. Vertrek busstation Gulpen om 10.00 uur. Lunch enz. meenemen.

Zondag 9 april * Middagwandeling naar Hilleslagen, Elzet, Nyswiler, o.l.v. I.V.N.-Eys. Vertrek kerk Wahlwiler om 14.00 uur

* Hellebroekerveld, o.l.v. I.V.N.-Nuth/Wijnandsrade. Vertrek kasteel Wijnandsrade om 14.00 uur

* Dagwandeling door veenlandschap, o.l.v. I.V.N.-Vijlen/Vaals. Vertrek van Sourbrodt-Gare (B) om 10.00 uur

Zondag 16 april * Dagwandeling Getzbach op en Helle-afwaarts, o.l.v. I.V.N.-Heerlen. Vertrek parkeerplaats stuw Eupen-B. om 10.00 uur. Stevige schoenen, pas en lunchpakket. Eigen vervoer.

* Busexkursie Ninglinspo (B), o.l.v. I.V.N.-Maastricht. Pas en lunchpakket. Inlichtingen en opgave tel. 045-32760.

* Hollewegen tocht, Diependaal-Eyssenkuilseweg, o.l.v. I.V.N.-Spaubeek. Vertrek Huize ten Dijke te Spaubeek om 14.30 uur.

* Prikenis-Ter Worm, o.l.v. I.V.N.-Ubachsberg/Voerendaal. Vertrek station Voerendaal om 14.00 uur.

* Wandeling Schinveldse bossen vanaf Plastikfabriek Curver, o.l.v. I.V.N.-Valkenburg. Vertrek VVV-kantoor Valkenburg om 14.00 uur. Eigen vervoer.

* Wandeling naar de bronnen van de Kingbeek rond kasteel Obbicht, o.l.v. I.V.N.-L. v. Swentibold. Laarzen gewenst.

Zaterdag 22 april * Vogelexcursie in kasteelpark Strijthagen te Schaesberg, o.l.v. I.V.N.-Schaesberg/N.hagen. Vertrek ingang kasteelpark Strijthagen om 6.00 uur.

Zondag 23 april * Wandeling Schinveldse bossen, o.l.v. I.V.N.-Brunssum. Vertrek Plastikfabriek Curver aan de Bosstraat om 14.30 uur

* Vogelexcursie in de Groene Long van Kerkrade, o.l.v. I.V.N.-Kerkrade/Eygelshoven. Vertrek NS-station Kerkrade/Chevremont om 6.00 uur.

* Middagwandeling omgeving Bemelen, o.l.v. I.V.N.-Meerssen. Vertrek kerk te Bemelen om 14.30 uur.

* Exkursie landgoed De Krang, o.l.v. I.V.N.-Roermond. Vertrek kerk te Swartbroek bij Weert om 9.00 uur

Zondag 30 april * Dagwandeling omgeving Solwaster (B), o.l.v. I.V.N.-Bocholtz/Simpelveld. Lunch, Pas, G.V. Inlichtingen en opgave tel. 04442 - 3389. Vertrek Wilhelminaplein te Bocholtz om 9.00 uur.

* Voorjaarswandeling bossen van Elsloo, o.l.v. I.V.N.-Elsloo. Vertrek Rest. Den Haam Kasteelpark Elsloo om 14.00 uur.

* Bloesemwandeling, o.l.v. I.V.N.-Vijlen/Vaals. (eigen vervoer). Vertrek van kerk Barchen (B) om 10.00 uur.

Natuurwandelingen in Belgisch-Limburg

Sekretariaat Belgisch-Limburgse Natuurgidsen: Steenweg 24 te Peer - 3570 B.

Deze wandelingen werden verzorgd door de Werkgroep Belgisch-Limburgse Natuurgidsen e.a.

Zondag 2 april * Domein Nieuwenhoven, o.l.v. Natuurgidsen en Wielewaal. Vertrek Parking Domein Nieuwenhoven, St. Truiden om 14.00 uur.

* Grote Heide-Opglabbeek: heide, vennen, duinen en bos, o.l.v. Gidsen Hubrechts, Jacobs, Driekoningen en Steyvers. Vertrek Grote Parking Speelplein Jeugdparadijs, Opglabbeek (weg op Bree) om 14.00 uur.

Zondag 9 april * De Bek - gemengd gebied, o.l.v. Gids A. v.d. Zande. Vertrek Parking Eilandje, Neeroeteren om 14.00 uur.

Zondag 16 april * Vijverbroek-Kessenich (Kinrooi), o.l.v. Werkgroep Bree-Kinrooi. Vertrek aan de grens te Kessenich om 14.00 uur.

* Vallei van de Krombeek, o.l.v. Gidsen Habets, Stulens en Schoebben. Vertrek Dorpsplein Eigenbilzen om 14.00 uur.

Zaterdag 22 april * Weerterbos - loof- en sparrebos, o.l.v. Gids H. Verstappen. Vertrek Wilmakantoor (nabij politiebureau) te Weert-Ned. om 14.00 uur.

Zondag 23 april * Herckenrode bossen - bos en beemden, o.l.v. Groenkomité Hasselt. Vertrek zaal Kermela te Kermt om 9.00 uur.

Zondag 30 april * Dommelvallei - akkers, beemden en loofbos, o.l.v. Werkgroep Isis, Peer). Vertrek Firma Intercllock, Bokstraat te Peer om 14.00 uur.

* Parkwandeling, o.l.v. Milieugroep BERO. Vertrek Kioskplein Casino te Beringen om 14.00 uur.